

van de middelen om onder bepaalde omstandigheden zijn doel te bereiken; de behendigheid is meer het gevolg van ondervinding dan van scherpzinnigheid.

Slim is hij, die met overleg te werk gaat, die loosheid aan scherpzinnigheid paart; hij behoeft niet noodzakelijk oneerlijke middelen te gebruiken en soms moet men hem zelfs bewonderen om zijn grote behendigheid.

Geslepen is scherpzinnig en listig, gewoonlijk met de bijgedachte aan onoprechtheid en oneerlijkheid.

Sluw is sterker dan *slim*, maar heeft een ongunstige bijbetekenis; het wijst op de behendigheid, waarmee men zijn bedoelingen en de middelen die men aanwendt, weet te verbergen.

Hij die ter bedrieglijke verkorting van de rechten der schuldeisers enig goed aan de boedel onttrekt. (W. v. S.) Dat doel, tevergeefs openlijk nagejaagd, zocht hij thans bedrieglijk langs een omweg te bereiken.

Hoevele listige schurken verbergen hun godloos voornemen niet onder een stemmig gelaat en houding. Hij wist op een listige wijze aan geld te komen.

De arglistige beursman, die door het verspreiden van valse geruchten de openbare schuldbrieven doet dalen en klimmen. De strikken, welke arglistige lieden voor mijn voeten spannen.

Notabiliteiten, die zich door de loze marskramers lieten om de tuin leiden. 't Is een loze kwant.

Hij gaat heen in 't vaste vertrouwen, dat hij mij te slim is geweest met dat stuk, 't welk hij mij heeft doen tekenen. Hij is niet slim genoeg, om iets te kunnen verbergen.

Dat listige en geslepen mensen menigmaal in andere opzichten zeer dom zijn. De schranderste zaakbeheerder en geslepenste financier.

Doch de mensen, sluw en listig, denken aan bedrieglijk spel. Sluwe vossen, die hun examinatoren een rad voor de ogen gedraaid hebben.

229. BEDROEFD, DROEVIG, TREURIG, BEDRUKT.

Het tegenovergestelde van blijde, opgewekt.

Bedroefd duidt aan, dat de oorzaak van de droefheid in een of andere uiterlijke omstandigheid ligt.

Droevig en **treurig** laten in het midden, of die toestand veroorzaakt wordt door een oorzaak van buitenaf, dan wel een gevolg is van innerlijke gesteldheid.

Treurig is sterker dan *droevig*, daar het een langere duur van de aandoening uitdrukt.

Beide woorden worden ook gezegd van zaken, om aan te duiden, dat zij door droevige of treurige stemming gekenmerkt zijn of zulk een stemming veroorzaken.

Bedrukt wijst vooral op de sporen van de droefheid en neerslachtigheid, die in gelaat en houding vallen op te merken.

Toen ik je aansprak was je bedroefd, en nu lijk je wel wat boos te zijn. De bedroefde ouders denken nog steeds aan hun lieveling.

Ik ben zo droevig, en ik voel mij het hart zo beklemd. De witte bloemkrans der bruid was al spoedig door een droevig rouwfloers vervangen. Hij vertrok, en wij namen een droevig afscheid.

Wat zijt ge toch zo treurig? Hij is zo treurig gestemd; men moet hem wat opbeuren. 't Is treurig zo iets te zien. Een treurig ongeval.

Allen stonden bedrukt en schreiden. Toen zag hij bedrukt en bedremmeld in 't rond. De meid schudde het hoofd en hief de handen en de ogen bedrukt op.

230. BEDROEVEND, JAMMERLIJK, DEERLIJK.

Duiden aan, dat een toestand van die aard is, dat hij leed veroorzaakt en medelijden opwekt.

Bedroevend heeft betrekking op de indruk, die de daad of toestand op de toeschouwer maakt.

Jammerlijk is sterker en slaat op de treurige toestand van de persoon.

Deerlijk wordt meestal gebruikt als bijwoord en betekent dan op een droevige, jammerlijke wijze, maar ook in zeer hoge mate.

Het schrift had hem niets dan bedroevende dingen gemeld. Wat u ook bedroevends in het leven overkome, blijft op Gods goedheid betrouwen.

Hij kwam op een jammerlijke wijze om het leven. Het dreigende zwaard ziende, liet hij een jammerlijke schreeuw.

Het slagveld leverde een deerlijk schouwspel op. De appelaars waren al even slecht gehavend en deerlijk gesteld. (STREUVELS) Deerlijk had hij het verkorven bij de rustlievende burgers.

231. BEDROG, BEDRIEGERIJ.

Bedrog is een enkele misleiding, waardoor billijke verwachting teleurgesteld wordt.

Bedriegerij is een aaneenschakeling van zulke misleidingen.

Bedrog kan ook door toeval teweeggebracht worden; *bedriegerij* is bijna altijd het gevolg van opzet. In de ongunstige betekenis wordt het woord *bedrog* gebruikt, omdat dit sterker is dan *bedriegerij*; immers, een reeks van opzettelijke misleidingen zou bezwaarlijk onontdekt blijven, wanneer zij ieder op zich zelf grote schade veroorzaakten.

232. BEDUIDEN, BETEKENEN.

Te kennen geven.

Beduiden sluit in, dat dit geschiedt door rechtstreekse aanduiding.

Betekenen heeft vooral betrekking op het aanduiden van personen, zaken, denkbeelden, door of met woorden.

Mag ik weten, wat dit alles heeft te beduiden? Een soort van gegrinnik, dat lachen beduidde. Dat de W in het frontispies « Willem » beduidt.

Wat mag toch door die woorden betekend worden? Wanneer men een woord alsmeen hoort gebruiken, dan wordt er zeker een zaak mede betekend. Wat betekent al die drukte, die gij maakt?

233. BEDUIDEN, VERKLAREN, OPHELDEREN.

Duidelijk maken, doen begrijpen.

Bij **beduiden** ligt de moeilijkheid bij de persoon, die begrijpen moet.

Bij **verklaren**, dat wil zeggen helder maken, ligt de moeilijkheid in de zaak, die uiteengezet moet worden.

Ophelderen is de onduidelijkheid of raadselachtigheid wegnemen van wat onduidelijk of onverklaarbaar is.

Vader wist hem gauw te beduiden, dat zo iets niet te pas kwam.

De leraar moest de betekenis van die zin nader verklaren.

Een moeilijk gedicht ophelderen. De platen, die bij het werk zijn gevoegd, en waarmede ik mijn vertellingen ophelderde.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

